

NIEUWE ERVEN/
ONDERZOEK NAAR
KANSEN VOOR
EEN ZORGeloos
DORPSLEVEN

DA
AD

DAAD-ONIX CAHIER

DEZE UITGAVE KWAM TOT
STAND DANK ZIJ STEUN VAN
HET STIMULERINGSFONDS
VOOR DE ARCHITECTUUR

© DAAD ARCHITECTEN,
ONIX & PETER DE KAN

Teksten/ Redactie
DAAD Architecten
(Rob Hendriks,
Maartje ter Veen)
ONIX
(Haiko Meijer,
Karlijn Toebast)

Ontwerp/
Office for Design
(Loek Kemming)
Tekstredactie/
Office for Design
(Noudi Spönhoff)

Foto's/
Marianne Berkhoff: pag.23 (onder)
Christiaan de Bruijne: pag.22
Peter de Kan: pag. 2/3, 10,
20 (midden rechts), 21 (boven),
achterzijde omslag
Jeroen Musch: pag. 20 (onder)
SAPh: pag. 20 (boven, midden links),
21 (onder)
Karlijn Toebast: pag. 4, 6/7

Drukwerkvoorbereiding/
Dfi, Doetinchem
Druk/
Drukkerij Loor BV, Varsseveld

'Oud worden in een klein dorp is iets waar je voor moet kunnen kiezen. En die keuze maak je als oudere alleen als je daar vertrouwen in hebt. Dat betekent aan de ene kant, dat er een beroep kan worden gedaan op voorzieningen en zorg. Maar aan de andere kant moet je ook op je eigen dorp kunnen vertrouwen en dan heb je het over vormen van naoverhulp, die er voor zorgen dat je je als oudere een dorpseigen deel van die samenleving voelt.

Het gemeentebestuur voelt het als haar verantwoordelijkheid om randvoorwaardescheppend actief te zijn om dit mogelijk te maken.

Directe ondersteuning aan projecten als: 'Ouderen onder Dak' en het positief meedenken aan bijvoorbeeld Nieuwe Erven zijn daar goede voorbeelden van. Zorg- en/of leefgemeenschappen voor ouderen tot stand brengen in bijvoorbeeld leegkomende boerderijen kan zorg dragen voor een mes dat aan twee kanten snijdt.'

Emko Dolfing, wethouder gemeente Midden-Drenth

'Ik denk ook dat die (oudere) mensen zoals hier in het dorp tussen de jongere gezinnen best op hun plek zijn, dat houdt je zelf ook jonger.'

5
**CONTEXT/
OP ZOEK NAAR EEN
GELUKKIG EN ZORGeloos
DORPSLEVEN**

7
**IN GESPREK/
WAAR MENSEN BEHOEFTE
AAN HEBBEN**

9
**THEMA'S/
COMPONENTEN
VOOR DE INRICHTING
VAN EEN NIEUW ERF**

11
**MODELLEN/
4 SCENARIO'S
VOOR EEN GELUKKIG
DORPSLEVEN**

■ In mei 2006 bracht het ministerie van VROM het rapport 'Ouderen onder Dak' uit. Het betrof een onderzoek naar wonen, welzijn en zorg voor ouderen in kleine dorpen. In het rapport wordt o.a. geconstateerd dat er veel ouderen in kleine dorpen leven, die, wanneer ze afhankelijk worden van zorg, graag in hun vertrouwde omgeving zouden willen blijven wonen, maar wegens het ontbreken van geschikte woonzorgcomplexen gedwongen zijn hun vertrouwde omgeving te verlaten. Vanuit onze eigen expertise als architect stuitte wij daarnaast op een tekortkoming van de recent gebouwde zorgcomplexen. De schaal en de harde overgang tussen privé en publiek van deze complexen sluiten ruimtelijk niet aan op de karakteristieke eigenschappen van de dorpen.

Naar aanleiding van dit rapport en een oproep voor zorgarchitectuur door het Stimuleringsfonds voor Architectuur voerden DAAD Architecten, ONIX en Peter de Kan een onderzoek uit naar Nieuwe Erven.

Dit Cahier doet verslag van deze zoektocht naar het actuele thema van eigentijdse dorpse woonvormen voor dorpsbewoners met én zonder zorgbehoefte. Er is gezocht naar een antwoord op de vraag hoe een zorgeloos, gelukkig dorpsleven vormgegeven kan worden. In vier modellen worden voorbeelden getoond die laten zien wat er kan gebeuren als mensen op Nieuwe Erven gaan wonen.

Voor het onderzoek is gekozen voor een bottom-up benadering. In gesprekken werden experts op het gebied van ouderenhuisvesting en dorpsbewoners, om wie het uiteindelijk draait, vragen gesteld die betrekking hebben op de zorgarchitectuur. Het is de bedoeling dat de communicatie met deze mensen wordt voortgezet. Hiertoe werd ook de website www.nieuweerven.info gelanceerd, opdat de interactie tussen de architect, de toekomstige gebruikers en mogelijke ontwikkelaars van het Nieuwe Erf-concept in stand blijft. Daarnaast reizen wij in de lente van 2009 met een keet door de dorpen van Midden-Drenthe. Een rondreis met expositie en een uitnodiging aan de dorpsbewoners om hun persoonlijke wensen met betrekking tot de Nieuwe Erven aan het onderzoek toe te voegen.

Karlijn Toebast
Maartje ter Veen
Peter de Kan
Haiko Meijer
Rob Hendriks

'In onze tijd staat de woonomgeving, de plek, centraal. Wat vroeger was is niet meer. Veel is continu en dus snel aan verandering onderhevig. Hoe houd je het goede van je dorp daarin overeind, hoe zorg je voor eigentijdse manieren van dorpsbinding? Dit vraagt inspanning, het geven van betekenis aan het dorp en het (h)erkennen van de sociale kwaliteiten van de lokale leefgemeenschap. Kennis van de geschiedenis en cultuur, het ervaren van zorg en aandacht voor elkaar en een plek voor ontmoeting en activiteiten zijn daarvoor belangrijke ingrediënten.'

Dirk-Jasper Keegstra, Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe (BOKD)

DE WERELD VAN DE ZORG EN DE DORPEN

■ In de zorgwereld zijn veel veranderingen gaande, kwalitatief en kwantitatief. Ondanks veranderende inzichten en informatietechnologische ontwikkelingen lijken we er echter nog niet in te slagen passende, eigentijdse ruimtelijke vertalingen van de woonprogramma's voor zorgbehoevenden te leveren. Hoewel de zorgvraag per persoon verschilt, de techniek decentralisatie en zorg op afstand mogelijk maakt en de wens groeit om in kleinschalige leefomgevingen ouder te worden, verschijnen nog steeds grootschalige verzorgingstehuizen, die in hun organisatie- en verschijningsvorm in honderd jaar niet veel veranderd lijken te zijn, bedoeld voor een anonieme groep zorgbehoevenden.

Voor iedereen geldt dat de drempel om een zelfstandig leven op te geven en in een zorgcomplex te gaan wonen hoog is. In een stedelijke context heeft men, behalve de nabijheid van zorg en voorzieningen, meestal nog wel familie en vrienden in de buurt en zijn er voldoende mogelijkheden, ook wat transport betreft, om met hen in contact te blijven.

In het landelijk gebied is die situatie anders. De zorgcentra worden in de grotere kernen gebouwd, dichtbij de andere voorzieningen, maar ver weg van de dorpen. De oudere dorpsbevolking is, wanneer de zorg van de familie niet meer toereikend is, veelal aangewezen op deze grote zorgcomplexen. Men verhuist noodgedwongen naar de grote kernen en vervreemdt daarmee van de vertrouwde omgeving; er ontstaat een harde scheiding tussen wonen en verzorgd wonen, men raakt geïsoleerd. Anderzijds verdwijnt met het vertrek van de ouderen een belangrijk deel van het sociale netwerk dat een dorp is, de dorpsgeest.

DE DORPEN

Dorpen veranderen in rap tempo. Oude bewoners vertrekken, jonge inwoners zoeken bij gebrek aan betaalbare huizen elders hun heil en nieuwe bewoners maken hun entree.

Boerderijen komen vrij door het vertrek van hun oorspronkelijke eigenaren. Met de verkoop van het erf en de landbouwgrond gaat veel cultureel erfgoed van boerenbedrijven verloren. Wanneer het om monumentale, kwalitatief hoogwaardige panden gaat, lukt het wel nieuwe bewoners te vin-

den. Het erf wordt dan tuin, de schuur een uitbreiding van de woning. De minder interessante boerderijen verdwijnen om plaats te maken voor reguliere nieuwbouwwoningen en het appartementencomplex, dat voor de ouderen een herkenbare en betaalbare woonvorm is. Het zo geliefde dorpsbeeld verandert rigoureuus. Van een situatie met een grote sociale controle, de achterdeur die altijd open staat en een voortuin die overloopt in het groen, wordt het wonen op een sokkel, rug aan rug, een hek eromheen, camera's erop. De informele buffer, het rommelige erf, dat de zachte, geleidelijke overgang tussen openbare en privéruimte vormt, maakt plaats voor aangeharkte tuinen of parkeerplaatsen voor het nieuwe appartementencomplex. Zo ontstaat de typisch stedelijke harde overgang naar een buitenruimte waar je een anonieme passant bent. De relatie met het omliggende landschap gaat verloren.

Niet alleen de informele dorpsbuffer gaat verloren, ook de schaal van de nieuwe ruimtelijke ingrepen komt regelmatig niet overeen met de oorspronkelijke maat van het dorp. Bij inbreidingen, uitbreidingen en renovatieprojecten van en in dorpen worden de maat en de oorspronkelijke korelgrootte vaak vergeten of buiten beschouwing gelaten. Wanneer hier wel naar wordt gekeken komt men vaak niet veel verder dan een letterlijke herhaling van eerder gebouwde boerderijen, schuren en woningen.

Hiermee wordt de kans gemist de specifieke ruimtelijke, karakteristieke eigenschappen van het dorp in te zetten als basis voor nieuwe toevoegingen aan de dorpen.

CONTEXT/ OP ZOEK NAAR EEN GELUKKIG EN ZORGeloos DORPSLEVEN

DAAD-ONIX CAHIER #6

'Tijdens mijn afstudeeronderzoek over ouderenhuisvesting is opgevallen dat er in de jaren na de Tweede Wereldoorlog geen rekening werd gehouden met de wensen van de bewoners. Dit was dan ook één van de grootste kritiekpunten op de ontwikkelaars van ouderenhuisvesting uit die tijd. In de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw werd wel naar de mening van de ouderen gevraagd, maar pas in de jaren negentig kun je zeggen dat er ook daadwerkelijk naar de ouderen werd geluisterd. Er is dus lange tijd geen rekening gehouden met de specifieke wensen van de bewoners. Bottum-up is al heel lang wenselijk!

Jeltje van Dijk, architectuurhistoricus

■ In 2005 startten de architectenbureaus DAAD en Onix gezamenlijk een ontwerpend onderzoek naar alternatieven die ouderen de mogelijkheid bieden in hun dorp te blijven wonen, of ze nu zorg nodig hebben of niet. Het onderzoek wil antwoord geven op de vraag of deze behoefte van ouderen op het platteland, gekoppeld aan de wens om de dorpen en de sociale cohesie levendig te houden, zou kunnen leiden tot nieuwe ruimtelijke vertalingen in de vorm van Nieuwe Erven.

Architectuur biedt de mogelijkheid om ruimte te scheppen voor verschillende gebruikers, en ook voor verrassende, niet van te voren bedachte, manieren van gebruik. Hoe de gebruikers uiteindelijk met de ruimte omgaan is een eigen keuze. De taak van de architect is het ontwerpen van bruikbare ruimte voor de tijd waarin wij bouwen, en voor later. De tijd dat een gebouw er staat is immers langer dan een mensenleven.

Doel van het onderzoek is om met resultaten te komen die relevant zijn voor kleine kernen in heel Nederland. In eerste instantie is het onderzoek gericht op kleine kernen in de gemeente Midden-Drenthe.

Om de woonwensen van ouderen te inventariseren, werden er gesprekken gevoerd met ouderen en met instanties over wensen en aandachtspunten die betrekking hebben op de zorg voor ouderen.

Begin 2008 werd een begin gemaakt met deze interviews, in eerste instantie met ouderen – de potentiële toekomstige bewoners van de Nieuwe Erven – in de kleine dorpen Hooghalen, Spier en Wijster alle in Midden-Drenthe gelegen. Het ging om mensen die actief zijn in hun dorp, bijvoorbeeld via Dorpsbelangen, en vrienden en bekenden die 'aanschoven'. Daarnaast werden mensen benaderd die in dezelfde regio actief zijn in de welzijnssector specifiek met het welzijn van ouderen; enerzijds mensen uit de praktijk (de huidige grote woonzorgcomplexen) en anderzijds experts op beleidsniveau, omdat zij de problematiek uit de boekjes kennen. In een later stadium werd ook met een aantal jongere mensen gesproken.

Hoewel het onderzoek zich in eerste instantie op zorgbehoevende ouderen in dorpse contexten richt, zijn er ook andere bewoners en programma's in opgenomen. Het gaat om de hele dorpsgemeenschap, om het scheppen van leefomgevingen waarin ruimte is voor zorg, als een vanzelfsprekend onderdeel van het leven. Zo ontstaat een mix van meer en minder zorgbehoevenden die samen leven.

DE INTERVIEWS

In het begin werden vooral oriënterende gesprekken gevoerd. Er werd gezocht naar een manier om mensen een toekomstbeeld te laten schetsen: 'Wat als...?'

Tijdens de eerste gesprekken bleek dit geen eenvoudige opgave te zijn. Het is moeilijk in te schatten of en wanneer er in de toekomst een zorgbehoefte bij jezelf zal ontstaan. Er bestaat een soort taboe wanneer het gaat over ouder worden en het afhankelijk worden van zorg. Het toekomstbeeld dat mensen over het algemeen voor zichzelf schetsen, is dat van de tevreden, vitale 85-jarige, die zonder mankementen op een zonnige dag op een bankje voor de deur van het eigen huis vredig inslaapt.

Na de eerste, vrijblijvende groeps gesprekken werd besloten het op een andere manier aan te pakken. Aan de hand van een draaiboek, waarin de voor het onderzoek belangrijkste vragen in woord en beeld waren opgenomen, werden de deelnemers individueel geprikkeld hun antwoorden te formuleren. Deze aanpak maakte het eenvoudiger en directer om aan de voor het ontwerpend onderzoek benodigde input te komen.

IN GESPREK/ WAAR MENSEN BEHOEFTE AAN HEBBEN

'De ervaring leert ons dat de bewoners zelf experts zijn op het gebied van wat past in het dorp – fysiek én sociaal. Met professionele ondersteuning voor de vrijwilligers is samenwerking met bewoners bij dit soort processen dan ook ten eerste aan te raden. Ook omdat het erg goed is voor het draagvlak.'

Janneke Verdijk, (Plattelandsontwikkeling) Stichting Welzijn
Midden-Drenthe

■ Met een aantal bewoners uit verschillende dorpen werden, met behulp van een draaiboek, gesprekken gevoerd. Door deze gesprekken en de gesprekken met experts kwam een aantal bevindingen tot stand. Zo kwam in de gesprekken met de experts onder meer naar voren dat het hebben van voorzieningen belangrijk lijkt, maar dat het dorpsbewoners wellicht niet enkel om de voorzieningen gaat. Mensen zijn gehecht aan voorzieningen als een supermarkt, niet alleen om er boodschappen te kunnen doen, maar vooral om elkaar daar vrijblijvend te ontmoeten.

Zorg bleek een beladen thema. Mensen willen eigenlijk niet nadenken over een eventuele zorgvraag in de toekomst of eventuele beperkingen door het ouder worden. Je wordt ouder en je bent 'nog goed', maar je weet dat je zomaar ineens op een ander aangewezen kunt zijn, hulpbehoevend bent geworden. Als het eenmaal zover is gekomen is het eigenlijk al te laat om naar een Nieuw Erf te verhuizen in verband met de realistische doorlooptijd van een bouwproject. Als de nood echt direct en hoog is dan zijn Nieuwe Erven geen optie meer.

Mensen moeten al eerder geprikkeld worden om andere opties dan de standaard woon-/zorgcomplexen als mogelijke oplossingen voor de toekomst te overwegen; in je eigen dorp oud willen worden is iets waar je al ver van tevoren mee bezig zou moeten zijn.

Scherper geformuleerd: wil het Nieuwe Erf als kleinschalig alternatief in het kleine dorp gerealiseerd worden, dan is het zaak daarover niet alleen met ouderen in gesprek te gaan, maar met de hele dorpsgemeenschap, met bewoners van alle leeftijden. Het gaat er om te ontdekken hoe zorgkwesties in de toekomst kunnen worden aangepakt door mensen eerder een nieuwe woonvorm aan te bieden.

SOCIAAL NETWERK

Qua sociaal netwerk is een verschil te zien tussen de nieuwe Drenten en de 'locals'. De autochtonen hebben veelal een actieradius die zich tot het dorp beperkt en een enkele keer verder reikt. Het 'naoberschap' komt vaak naar voren als belangrijk contact. Verder is familie zeer belangrijk. Men woont

'Wat is de plek van de voorziening in het bestaande dorp? Een Nieuw Erf moet passen binnen de bestaande cultuur historisch gebouwde omgeving en het landschap. Daarnaast kan het een versterking of noodzakelijke aanvulling zijn van bestaande voorzieningen. Bijvoorbeeld een nieuw 'huiskamercafé' dat in een klein dorp concurreert met het bestaande dorpshuis is meestal geen wenselijke ontwikkeling.' Roelie Goettsch, directeur Stichting Welzijn Midden-Drenthe

hiermee in een huis of soms op het erf. De nieuwe Drenten hebben uit hun verleden nog een sociaal netwerk elders. Dit mengt zich met het sociale netwerk van o.a. bewoners in de nieuwe buurt.

OORDEEL OVER WOONVORMEN

Kleinschalige woonvormen worden als positief ervaren. Er worden enkele voorbeelden aangehaald van woonhofjes. Bejaardentehuizen worden niet als prettige woonvormen ervaren. Vaak wordt ook aangegeven dat het wonen in de stad niet gewenst is. Veel wordt er gewezen op het feit dat wonen op hoogte niet gewenst is, er wordt enkele keren aangegeven dat men het liefst op de begane grond woont.

LOCATIE

Ongeveer een derde van de geïnterviewden geeft aan landschappelijk te willen wonen. Voornaamste reden hiervoor is de ruimte om het huis. Een ander derde deel geeft aan in het dorpscentrum te willen wonen. Als belangrijkste punt wordt aangegeven dat de voorzieningen dan dicht in de buurt zijn. Enkel geven ook aan, aan de rand van een dorp te willen wonen, en genieten dan 'the best of both worlds': relatieve ruimte en rust en de voorzieningen dichtbij.

DIENSTEN, VRAAG EN AANBOD

Veel mensen hebben hulp in het huishouden nodig, bij de boodschappen, schoonmaken, onderhoudswerkzaamheden aan het huis en in de tuin en (het bereiden van) de dagelijkse maaltijd. Ook het mobiliteitsvraagstuk heeft aandacht nodig. Mensen geven aan gebruik te maken van een buurtbus, een kennis die auto kan rijden, etc. Het belang van veiligheid in de buurt wordt ook een aantal keren genoemd. Een enkele respondent geeft aan een hondenuitlaat-service nodig te hebben.

Tegenover de vraag om diensten staat het aanbod. Onderhoudshulp in de tuin, hulp bij het doen van boodschappen, oppassen en gezelschap houden, behoren tot vaak aangeboden diensten. Ook beschikt een deel van de respondenten

over computerkennis die zij graag aanbieden om anderen te helpen. Veel mensen kunnen/willen anderen vervoeren. Verder bieden mensen hulp aan bij hobby's – zoals bijvoorbeeld fotografie – of bij het repareren van defecte apparaten.

Goede communicatie is een vereiste, want het is belangrijk om van elkaar te weten wie wat kan en wie waar goed in is.

VOORZIENINGEN RADIUS

Voor de ontwerp-opgave zijn vooral die voorzieningen interessant die mensen graag naar het erf willen halen, ofwel permanent, ofwel als een regelmatige (rondrijdende) voorziening, zoals de bibliobus, SRV-wagen, etc.

Bijna iedereen noemt het belang van een tuin en/of tuinieren; de tuin hoeft niet direct bij de woning te liggen, maar kan ook elders op het dorp liggen, in de buurt en kan zelfs naar het dorp verplaatst worden. Hieruit spreekt een wens wel van een tuin te kunnen genieten, maar er geen (noodzakelijk) werk meer aan te hebben.

EXPRESSIE

Voor het beoefenen van uiteenlopende hobby's moet ook ruimte beschikbaar zijn, zowel binnen als buiten. Creatieve bezigheden als handwerken en schilderen, en recreatieve bezigheden als biljarten en schaken worden regelmatig als wens genoemd.

'Wanneer uitsluitend naar individuele oplossingen wordt gezocht, zal er geen verandering in de situatie komen.'

FORMEEL-INFORMEEL VROUWELIJK-MANNELIJK WONEN-WERKEN

GEBORGENHEID

RUIMTELIJK/ CONTEXT

Binnen het onderzoek zijn verschillende ruimtelijke aspecten van belang.

DE PLEK IN HET LANDSCHAP

Het gedefinieerde erf kan zich op verschillende plekken bevinden. In het onderzoek worden drie mogelijkheden onderscheiden: landelijk, dorpscentrum en dorpsrand. Landelijk heeft als kenmerk dat het erf open in het landschap ligt en daardoor veel vrijheid heeft. Dorpscentrum kenmerkt zich doordat het kavel in het centrum van een dorp ligt met aangrenzende bebouwing aan alle zijden van het kavel. Andere, niet-ruimtelijke kenmerken van het kavel in het dorpscentrum zijn de aanwezigheid van diverse voorzieningen direct in de buurt en het sociale netwerk van buurtbewoners. Als het erf aan de dorpsrand ligt, worden beide kwaliteiten, ruimte en aanwezigheid van voorzieningen, gecombineerd. Qua ruimtelijkheid zal zich aan één zijde van het erf bebouwing

(woningen) bevinden en aan de andere zijde van het erf bevinden zich vaak agrarische kavels. Omdat het ontwerpend onderzoek generiek is, wordt geen uitspraak gedaan over de exacte locatie. In de modellen wordt alleen op de generieke eigenschappen van de omgeving van het erf gereageerd.

TUSSEN ERF EN HOF

Besloten gemeenschappelijke buitenruimtes die bij de directe woonomgeving horen, zoals de oorspronkelijke hofjes, zijn al een aantal decennia in de Nederlandse architectuurpraktijk bekend. Deze ruimtes vormen een intermediair tussen privé ruimte en publieke ruimte, door Solà-Morales benoemd als collectieve ruimte: 'alle plekken waar het dagelijkse leven zich afspeelt'. In de sequentie van privé (de woning) naar publiek (de stad) kunnen deze collectieve buitenruimtes een kwaliteit toevoegen aan de woonomgeving en aan het stede-

lijk netwerk van publieke ruimtes.

In feite is het beeld van het Nieuwe Erf vergelijkbaar met het hofje uit de stad. Het gaat hierbij ook om een verzameling woningen in combinatie met een gemeenschappelijk terrein. Het erf zou kunnen worden gezien als een 'hoftype', maar dan de inverse versie van een hof op het platteland.

DE BOERDERIJ

Het kleinste schaalniveau van het onderzoek is de boerderij met opstallen. Per model werden diverse aspecten onderzocht en werd er een passend ontwerp voor gemaakt. In de twee andere hoofdthema's: 'flexibiliteit en zorg' en 'tussen ontmoeten en afzonderen' komt het gebruik van de Nieuwe Erven meer gedetailleerd naar voren.

De kansen op boerderij-niveau zijn vooral te vinden in hergebruik van ruimtelijke elementen, innovatieve daglichttoetreding en flexibiliteit in gebruik van de boerderij.

HOF

ERF

THEMA'S/ COMPONENTEN VOOR DE INRICHTING VAN HET NIEUWE ERF

DAAD-ONIX CAHIER #6

'Als je een moeilijk huis hebt om oud in te worden, dat speelt natuurlijk ook mee! Dan ga je eerder weg. Maar ik zou het ook niet weten, ik kan het verder niet in beeld krijgen voor mezelf, ik ben nu zelf 65 en ik zou niet gaan verhuizen.'

■ Voor het ontwerpende onderdeel van het onderzoek zijn drie hoofdthema's bedacht, die ruimte bieden aan uiteenlopende groepen mensen die gebruik zouden willen maken van een Nieuw Erf. De uitkomst van de gevoerde gesprekken is gebruikt als basis voor de verschillende scenario's, zo werd het mogelijk om fictieve programma's samen te stellen. Het was niet de bedoeling om te komen met definitieve, uitgewerkte ontwerpen, het ging om het ontwerpend onderzoeken van een aantal relevante thema's die je als architect kunt tegenkomen bij het ontwerpen van een Nieuw Erf. Zo werd een ontwerp-methodiek ontwikkeld waarmee de Nieuwe Erven voor de verschillende doelgroepen binnen handbereik komen.

In het onderzoek was het uitgangspunt een basis-erf met hierop een boerderij. De grootte van het kavel is 7 hectare. De oude boerderij van het Oldambster-type – heeft 600 m² bebouwd oppervlak. De kenmerken die werden overgenomen van dit basis-erf zijn de positie van de boerderij op het kavel, de grootte van het kavel en de positie van het erf ten opzichte van de weg.

1/ CONTEXT

Onder context wordt verstaan de ruimtelijke eigenschappen van de plek, het erf en de boerderij. Dit zijn de fysieke condities waar een architect bij ieder ontwerp mee wordt geconfronteerd. In dit geval gaat het om de ruimtelijke eigenschappen van het landelijk gebied met specifieke ruimtelijke eigenschappen van het erf, de volumes en schakeling van die volumes op het erf. De ruimtelijke eigenschappen van het erf dienden als basis voor het onderzoek. De informele rommelige eigenschappen van het erf als mediator tussen het dorp en de boerderij boden de kans om plekken en ruimtes te ontwerpen waar mensen in verschillende samenstellingen op een prettige en ongedwongen manier samen kunnen leven en kunnen profiteren van elkaars nabijheid.

2/ ZORG

Dit thema is gericht op de zorg en de verandering van zorg- en woonbehoeftes in de toekomst. Hier gelden flexibiliteit en veranderbaarheid van het ontwerp

als beginsel. Mensen moeten in het dagelijkse gebruik al op verschillende en veranderende manieren gebruik kunnen maken van de ruimtes. Behoeftes kunnen veranderen, per seizoen, per dag in de week, per situatie. Een woning wordt anders gebruikt bij een verjaardagsfeest dan op een doordeweekse dag of een rustige dag in het weekend. Er moet ook ruimte gecreëerd worden die voor verschillende mensen bruikbaar is, voor de eerste bewoners, maar ook voor de toekomstige bewoners. Een van de conclusies uit de interviews is, dat het niet te bepalen is hoe het leven zal lopen, ook en vooral met het oog op de eventuele veranderende zorgbehoefte.

Er wordt expliciet niet gezocht naar woningen en Nieuwe Erf-typen die voor iedereen geschikt zijn, het gaat om de kwaliteit van het Nieuwe Erf juist op basis van specifieke eigenschappen en kwaliteiten. Binnen de specifieke eigenschappen van het Nieuwe Erf wordt een bepaalde mate van flexibiliteit nagestreefd.

3/ ONTMOETEN OF AFZONDEREN

Omdat het uitgangspunt het erf is, dringt de vraag zich op hoe de privacy geregeld is. Het erf is van de erfbewoners. Wie zijn dat en hoe gaan zij met elkaar om? Juist in het ontwerpen van de privacy-zonering moet een architect de subtiele overgangen duidelijk definiëren, zo krijgen mensen de kans om te kiezen voor ontmoeten of afzonderen.

Het erf is een onderdeel van de overgang tussen privaat en publiek domein, de schakel tussen de schaal van het landschap/ het dorp en de schaal van de woning. Het erf wordt hierdoor een tussenuimte die condities kan scheppen voor een aantal waardevolle toevoegingen aan de woning: verblijfsruimte buiten de woning, het definiëren van een plek in relatie tot het dorp/ landschap en het mogelijk maken van sociale interactie. Tijdens de interviews kwam het begrip 'naoberschap' meerdere malen naar voren bij het sociaal netwerk van de geïnterviewden. Dit begrip heeft iets moois in zich, maar kan soms ook als iets te dwingend, te geforceerd overkomen. De keuzevrijheid tussen ontmoeten of afzonderen is van groot belang.

'Wat is er nu mooier om als bejaarde de kinderen te zien spelen, dat is prachtig, het gebeurt hier en dat is goed. Weet je, als het allemaal goed gaat, zie je ook heel veel hulp van de ene naar de andere kant gaan, hè?'

EIGENTIJDSE ERVEN

■ Het erf is de ruimte waarop de boer zijn bedrijvigheid organiseert. De gebouwen en de open ruimte tussen en om de gebouwen vormen, met de beplanting van hoge bomen op en rond het erf, een samenhangend geheel. Het boerenerf is bij uitstek een typische verkavelingsvorm in het landelijk gebied en de dorpen. Tegenover harde, stedelijke overgangen tussen openbare ruimte en privéruimte staat het erf als zachte overgang. Zo ontbreekt een scherpe grens tussen erf en openbare ruimte in het dorp, is er geen fysieke erfafscheiding tussen de boerderijen en valt er vaak ook geen scherpe scheiding tussen erf en omringend landschap waar te nemen. Het erf is de dorpsbuffer tussen publiek en privé. Terwijl de grenzen tussen erf en omgeving in alle richtingen vaag zijn, ligt er een harde scheidslijn over het erf. Deze verdeelt het erf in een formeel gebied met het woonhuis en een informeel deel waarop de bedrijfsactiviteiten gesitueerd zijn. Het woonhuis, de moestuin, bloementuin en de fruitbomen aan de formele 'voorzijde' van het boerenerf bepalen het beeld naar de straat. Vaak is het bedrijfsdeel de achterkant van het erf, behalve bij Drentse boerderijen die juist met de baanderdeuren van de schuur aan de weg liggen. Het 'achtereuf' is de enigszins rommelige verzamelplaats voor allerlei bedrijfsonderdelen die in de schuur geen plek hebben. Hier verzamelt de boer ook allerlei materialen die later eventueel herbruikbaar zijn.

Met de intensivering van de agrarische bedrijvigheid zijn de erven meer en meer verhard geraakt en zijn de randen van de erven beplant om de gebouwen en de verharding aan het zicht te onttrekken. Bij recente transformaties van boerenerven naar burgererven dreigen andere typische erfenmerken te verdwijnen. Steeds vaker worden het alzijdige tuinen met scherp gemarkeerde overgangen tussen openbaar en privé. De nieuwe, zorggerelateerde woon-/werkprogramma's bieden kansen om de erfkwaliteit een eigentijdse impuls te geven.

MODELLEN/ 4 SCENARIO'S VOOR EEN GELUKKIG DORPSLEVEN

overzichtelijk

klein

gemeenschappelijke tuin

gastvrij

onderhoudsvrij

gemeenschappelijke voorziening

meerdere doelgroepen mogelijk

levensloopbestendig

toegankelijk

ERFMANIFEST

intiem

goede relatie omgeving

doorgroeimogelijkheden

■ Nieuwe Erven bieden nieuwe woonkansen voor bewoners van dorpen in een landelijke omgeving op de schaal van een boerenerf. Op de Nieuwe Erven wordt gewoond rond collectieve ruimtes. De inrichting van de Nieuwe Erven wordt optimaal landschappelijk vormgegeven. Een bloementuin, een boomgaard, een verhard plein, een hofje, een speelplek voor kinderen, alles kan prima worden geïntegreerd in de collectieve ruimte. Het te ontwikkelen erf is zo groot dat via persoonlijke wensen een specifiek erf kan ontstaan dat ook zijn positieve ruimtelijke bijdrage aan het dorp kan leveren. De ontwikkeling van de erven laat zich door zijn schaal gemakkelijk sturen door zowel individueel als ook collectief opdrachtgeverschap. Gastvrijheid staat centraal, zowel onderling als naar bewoners in de omgeving.

semi-
openbaar
voor
breedte-
bezoekers.

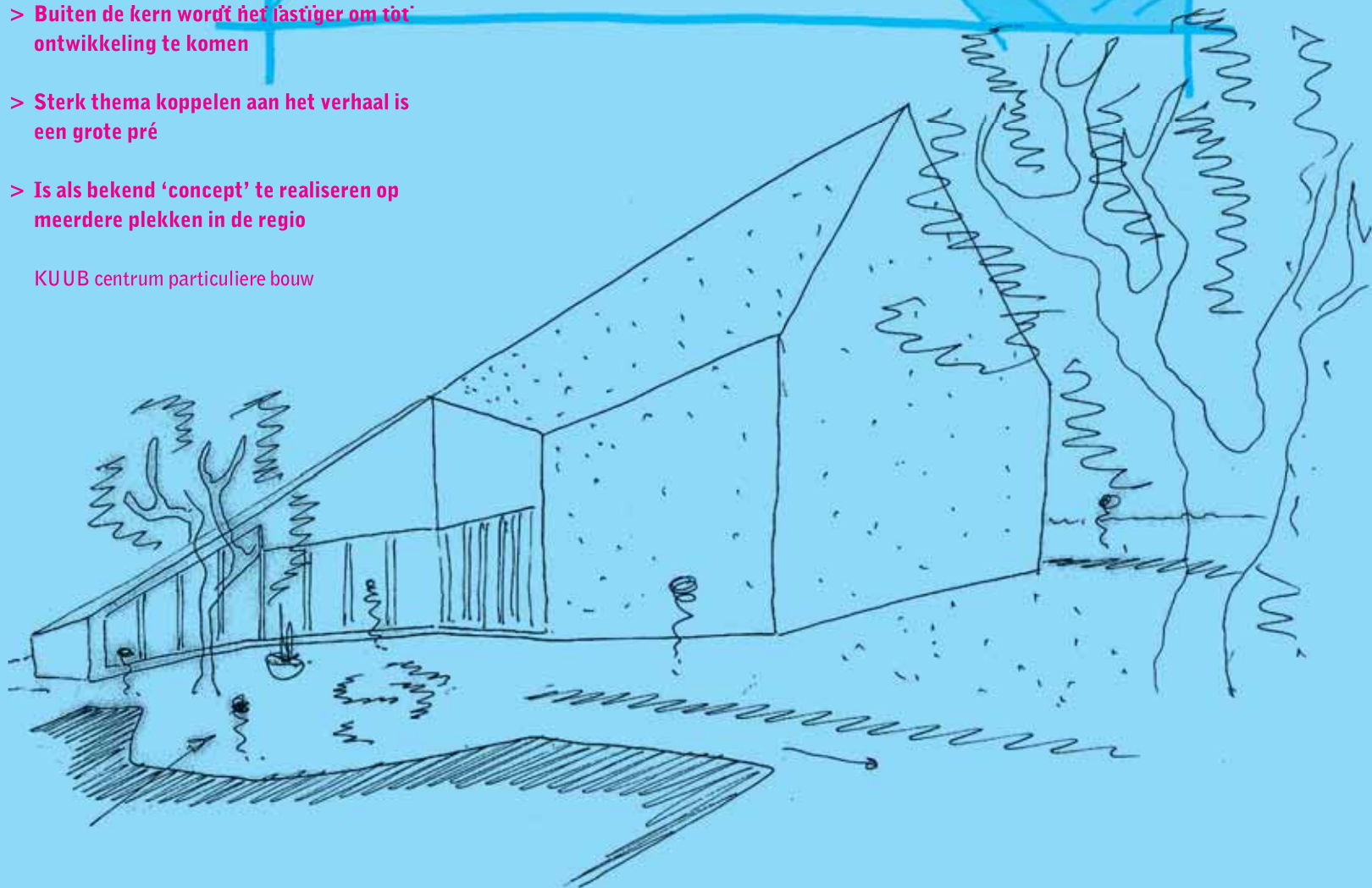
gemeenschappelijk erf.

semi-
openbaar
voor
breedte-
bezoekers.

'GAST AAN TAFEL'

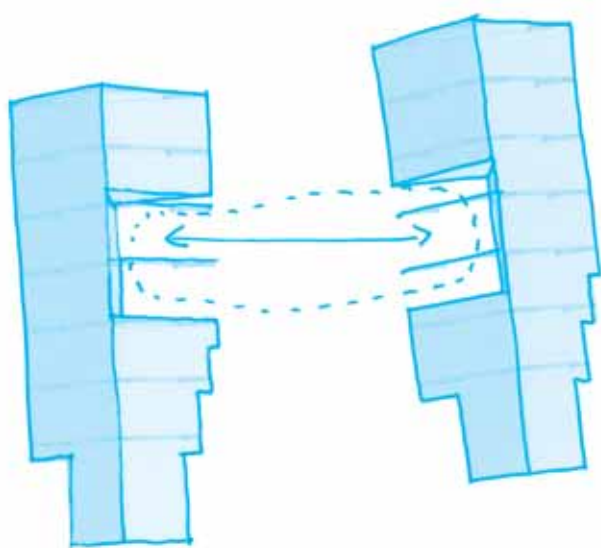
- > Lijkt in een nieuwbouwsetting een haalbaar verhaal
- > Wel is het van belang dat het volume relatief fors is
- > Locatie van de ontwikkeling moet echt in of nabij kern zijn
- > Buiten de kern wordt het lastiger om tot ontwikkeling te komen
- > Sterk thema koppelen aan het verhaal is een grote pré
- > Is als bekend 'concept' te realiseren op meerdere plekken in de regio

KUUB centrum particuliere bouw

1/ 'GAST AAN TAFEL'

'Samenleven, dicht op elkaar tussen senioren en jonge tweeverdieners is niet altijd makkelijk. Ouderen willen overdag gezelschap terwijl de jongeren niet thuis zijn. Ook voor bijvoorbeeld klussen en tuinonderhoud is bij jongeren weinig tijd beschikbaar.' Betty van Wijngaarden en Mieke Sol, Stichting Welzijn Ouderen

■ Hier wonen mensen die houden van koken, samen en voor elkaar en dorpsbewoners. Lekker Bourgondisch eten. Een woongroepachtige setting, met voldoende privé ruimte in de woning. Op het erf ligt de nadruk op gemeenschappelijk gebruik, ruimte die bij verschillende gelegenheden wordt gebruikt door derden.

Op het erf staat een oude boerderij, deze boerderij wordt herontwikkeld, het voorhuis krijgt nieuwe, gemeenschappelijke functies. Hier bevinden zich een biljartzaal en een praatcafé, waarvan het hele dorp gebruik kan maken. In het voorhuis is ook een multifunctionele ruimte opgenomen, die door verschillende zorgverleners op bepaalde tijden (spreekuren) per week gebruikt kan worden.

Naast de bestaande boerderijmassa wordt een nieuw volume ontwikkeld. Samen vormen de volumes op het erf een intieme hofruimte. Deze ruimte wordt gebruikt door de bewoners en bij verschillende gelegenheden ook door andere dorpsbewoners. Denk bijvoorbeeld aan dorpsfeesten in het gezamenlijke hof, een zomerse buurtbarbecue etc.

De woningen zijn ontsloten via een interne galerij die uitkijkt op de gezamenlijke buitenruimte, het hof.

De zestien wooneenheden op het erf hebben tussen de 50 en 100 m² aan binnenruimte. Op het erf wonen ongeveer 32 personen. Dit zijn ideale woningen voor senioren echtparen, jonge startende stelletjes of een woongroep. Mits er sprake is van nieuwbouw zijn de kosten laag genoeg om haalbaar te zijn voor starters. Het erf ligt in het dorpscentrum, zodat de bewoners zich middenin het dorpsleven bevinden, ideaal voor bewoners zonder auto. Naast het achtererf bevindt zich een parkeerplaats voor bezoekers van 'Gast aan tafel' en voor de bewoners met auto.

RUIMTELIJKE RELATIE

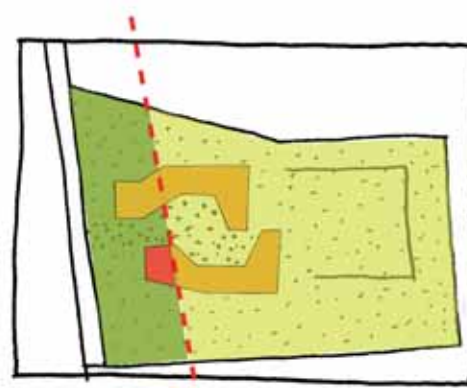
Verdichten van het erf in dorpssetting ten behoeve van de exploitatie van het kavel. Door twee contravormen ontstaat een intieme hofruimte.

FLEXIBILITEIT EN ZORG

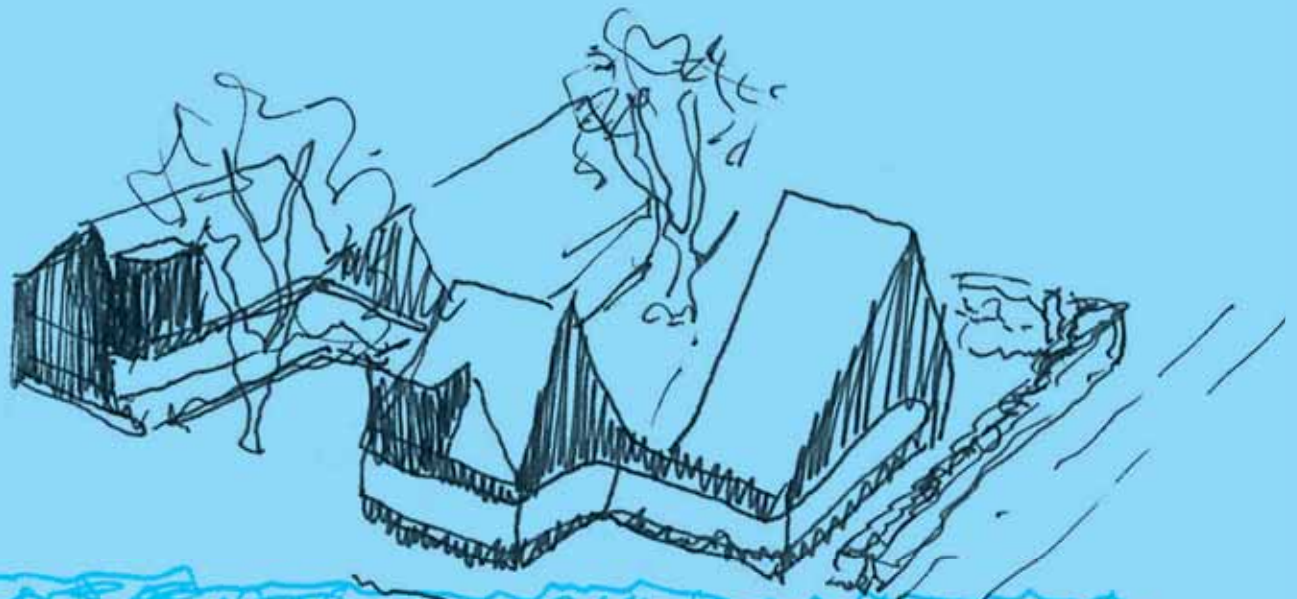
De twee boerderijen zijn ingericht met mogelijkheden om als woongroep te gebruiken. Elke eenheid is als zorgappartement of als starterswoning te gebruiken.

TUSSEN ONTMOETEN EN AFZONDEREN

De tuin achter de twee boerderijmassa's wordt door de erfbewoners gezamenlijk onderhouden; De hofruimte dient als tussenruimte tussen privé binnenruimte in de woningen en de gezamenlijke buitenruimte om de boerderijen.

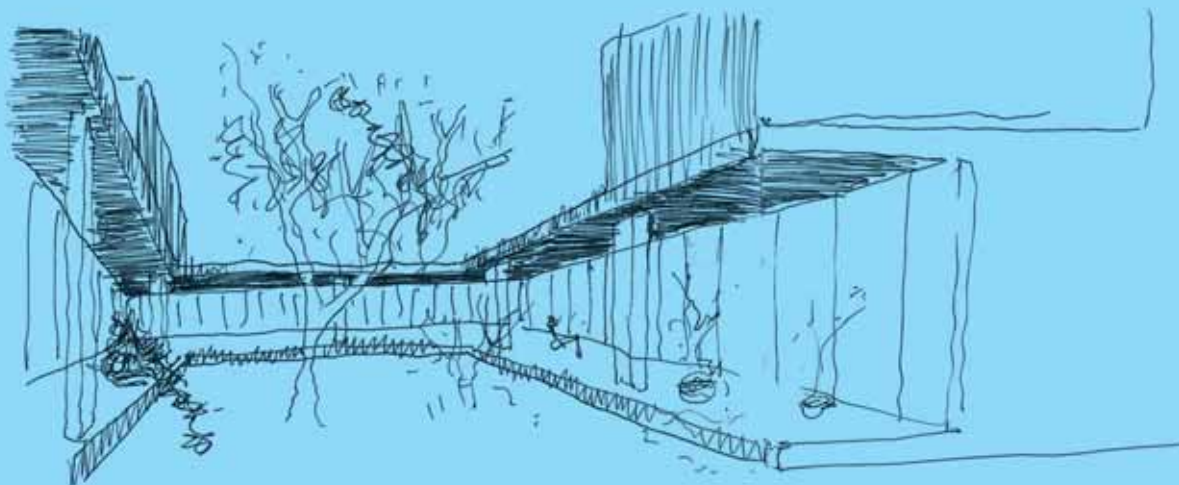
- grens publiek
- publiek
- collectief
- privé

'KASHBA-ERF'

- > In geval van nieuwbouw goed haalbaar
- > Zeker met een sterk thema, in de nabijheid van centrum of voorzieningen krachtig neer te zetten
- > Volume en verdelingen zijn mooi voor een gezonde ontwikkeling, die gevarieerde vraag aankan
- > Marge in de variatie van de woningen is acceptabel en lijkt te kunnen worden opvangen in het totaal
- > Keuze van bouwsystemen belangrijk voor de prijs versus de variatie
- > Goed beheer van totaal lijkt mogelijk omdat er alleen maar woningen zijn

Bert-Jan Bodewes
KUUB centrum particuliere bouw

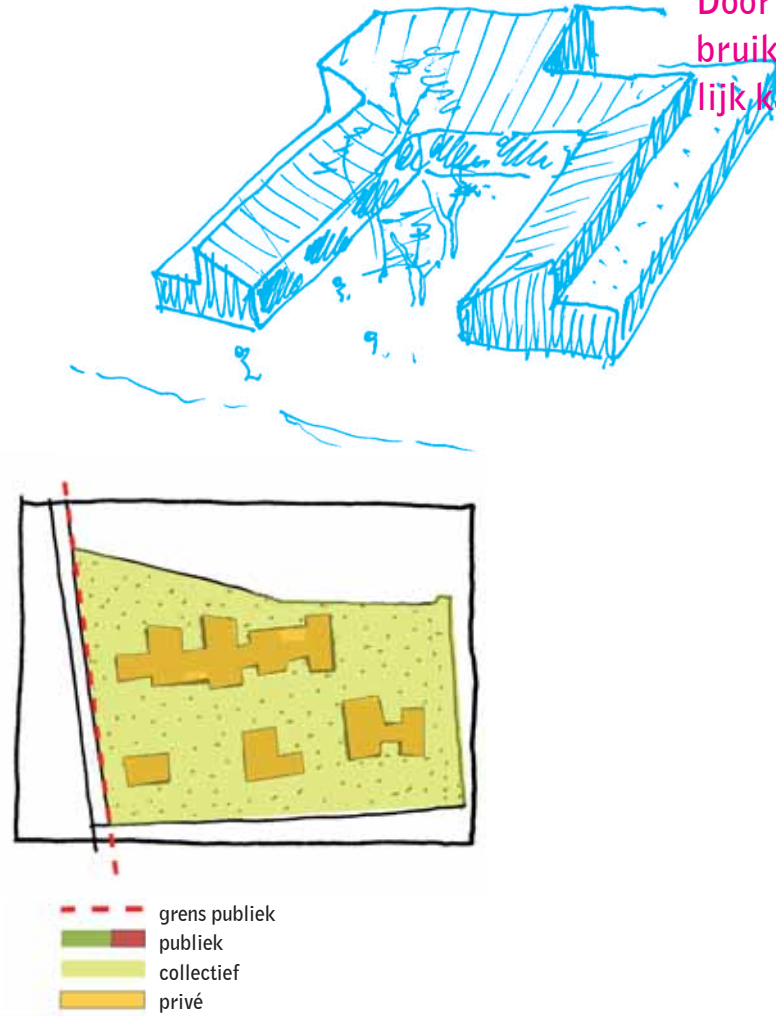

'Tuinen zijn gewild, maar dat vraagt wel extra aandacht. Er moet worden nagedacht over hoe die tuinen worden onderhouden en door wie. Mogelijk moet hiervoor een component in de huur worden opgenomen.'

Betty van Wijngaarden en Mieke Sol, Stichting Welzijn Ouderen

2/ 'KASHBA-ERF'

'Woningen zijn op een eenvoudige manier flexibel te maken Door woningen met steektrap te ontwerpen, worden ze bruikbaar voor ouderen en starters, omdat een lift gemakkelijk kan worden toegevoegd.' Elles Dost, directeur Woonservice Drenthe

RUIMTELIJKE RELATIE

De locatie van dit erf is aan de rand van het dorp. Het erf is rommelig en intiem, de principes van een erf worden hergebruikt, de maat van de gebouwen wijkt duidelijk af, gebouwen zijn overwegend kleiner: het is eerder een verzameling bijgebouwtjes zonder boerderij. De gebouwen op het erf zijn allemaal nieuwbouw, kleine geschakelde eenheden die profiteren van de maat van het erf.

FLEXIBILITEIT EN ZORG

De woningen zijn levensloopbestendig en flexibel in grootte. Op het erf is ruimte gereserveerd voor uitleenbare tuinen.

TUSSEN ONTMOETEN EN AFZONDEREN

Het erf heeft een overvloed aan kleinschalige intieme buitenruimtes. Soms zijn deze privé. Private buitenruimte is in de vorm van patio's en veranda's onderdeel van de volumes.

■ De ruimtes op dit erf vormen een scala aan intieme plekken, de woningen staan los of geschakeld, schijnbaar willekeurig door elkaar. Intiem wonen, in het groen en op het erf. Hier wonen mensen die van tuinen houden, groen om zich heen. Houdt u van tuinieren? Kunt u dat nog? Of is die tijd voorbij? De tuinen zijn zo ontworpen dat zij voor een deel kunnen worden 'weggegeven' of uitgeleend aan burens of derden, zo houden mensen privacy en zicht op groen, maar zijn bewoners niet noodzakelijk 'belast' met tuinonderhoud.

De wooneenheden variëren tussen de 50 en 100 m². De woningen kunnen op veel verschillende manieren gebruikt en ingedeeld worden, ze zijn flexibel in dagelijks en toekomstig gebruik. De bewoner kan de woning verkleinen, of vergroten door een deel van de woning aan de burens te verhuuren of van de burens te huren. Het is daarnaast mogelijk een traplift toe te voegen of weer te verwijderen, men kan er voor kiezen op de begane grond te gaan wonen en de verdieping te gebruiken voor bezoek/mantelzorg. Een deel van de woonkamer kan in de toekomst een slaapkamer worden.

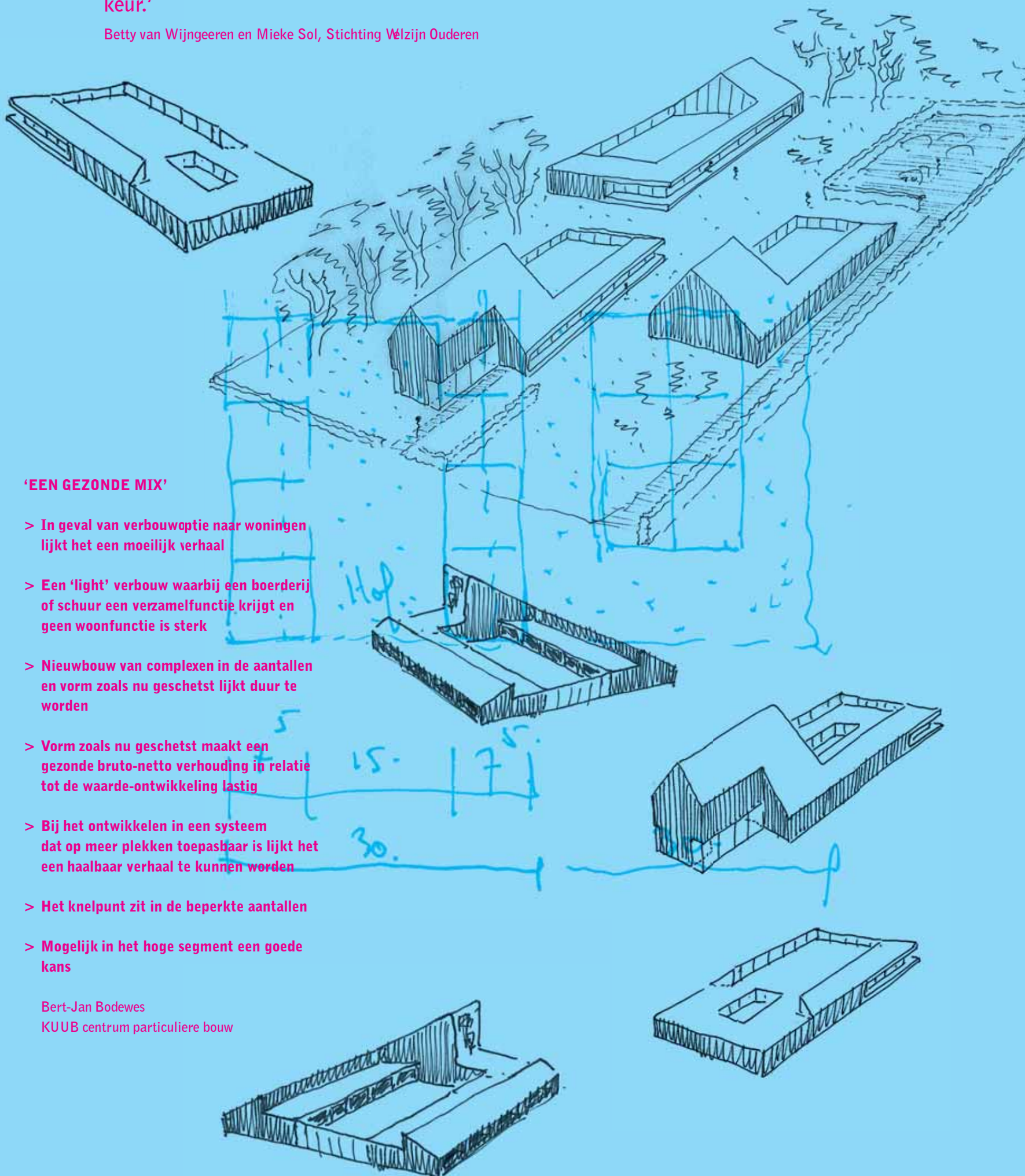
Bewoners op het erf hebben ieder veel privacybehoefte binnenshuis, soms gekoppeld aan een intieme buitenruimte. Op het erf bevinden zich een zorgfunctie, een zusterpost, en uitruilbare (moes)tuintjes. Deze functies worden door het hele dorp gebruikt.

Op dit erf kunnen verschillende mensen op een goedkope manier wonen. Hierbij is gedacht aan 12 tot 24 wooneenheden, door schakeling kan het erf een compact karakter krijgen. Het voorstel is een prefab, repeteerbaar en schakelbaar systeem dat het mogelijk maakt de kosten te drukken. De maat van het erf is behouden, maar de invulling is nieuw. Met de kleine volumes en verschillende schakelingen ademt het geheel de kleinschalige sfeer van een kashba, een Arabische marktwijk.

'Een Nieuw Erf buiten het dorp is lastig, de omgeving is wel mooi maar integratie in het dorp is moeilijk o.a. in verband met de mobiliteit van ouderen. Men wil zelfstandig naar bijvoorbeeld de winkel, het dorpshuis en activiteiten kunnen gaan. Een plan in het dorpscentrum heeft daarom verreweg onze voorkeur.'

Betty van Wijngaarden en Mieke Sol, Stichting Welzijn Ouderen

'EEN GEZONDE MIX'

- > In geval van verbouwoptie naar woningen lijkt het een moeilijk verhaal
- > Een 'light' verbouw waarbij een boerderij of schuur een verzamelfunctie krijgt en geen woonfunctie is sterk
- > Nieuwbouw van complexen in de aantallen en vorm zoals nu geschetst lijkt duur te worden
- > Vorm zoals nu geschetst maakt een gezonde bruto-netto verhouding in relatie tot de waarde-ontwikkeling lastig
- > Bij het ontwikkelen in een systeem dat op meer plekken toepasbaar is lijkt het een haalbaar verhaal te kunnen worden
- > Het knelpunt zit in de beperkte aantallen
- > Mogelijk in het hoge segment een goede kans

Bert-Jan Bodewes
KUUB centrum particuliere bouw

3/ 'EEN GEZONDE MIX'

'Het mixen van mensen is essentieel, niet alleen ouderen bij elkaar, maar verschillende mensen samen laten leven.'

Elles Dost, directeur Woonservice Drenthe

RUIMTELIJKE RELATIE

Dit erf bevindt zich in een open landschap.

Een erf alsof het een werkende boerderij betref.

Aan het bestaande volume van de boerderij worden schuur-massa's en bijgebouwen toegevoegd.

FLEXIBILITEIT EN ZORG

Grote variatie in wooneenheden, tussen 50 en > 200 m² (binnen).

In ieder geval één 'mantelzorgwoning' op het erf. Mogelijk zorgpunt of Zorgbox op het erf of in de bestaande boerderij.

TUSSEN ONTMOETEN EN AFZONDEREN

Tussen de diverse volumes ontstaat/bestaat een gemeenschappelijk erf, hier ontmoeten de erf- en dorpsbewoners elkaar.

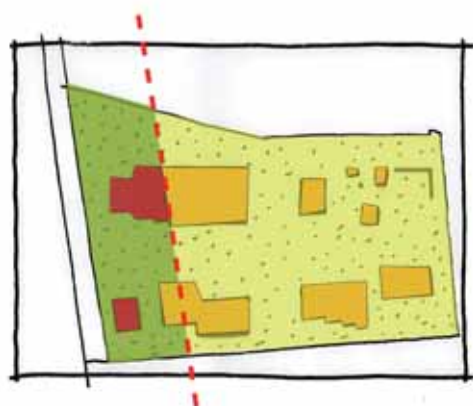
Binnenin de volumes worden veranda's en patio's ontworpen die voor voldoende privé-buitenruimtes zorgen.

■ In het landschap staat een (oude) boerderij. Een hoofdgebouw met schuren en bijgebouwen op het erf, alsof het nog in bedrijf is. Hier wordt gewoond op een erf met de voordelen van een landelijke omgeving (rust, groen, ruimte) en tegelijkertijd de voordelen van een gezellig erf, meer mensen om je heen. Niet afgelegen en verlaten, maar gezamenlijk in het landschap. Hier wonen mensen met en zonder kinderen, ze zorgen voor reuring op het erf. De boerderij wordt hergebruikt door er nieuw programma in onder te brengen. Om kosten te besparen wordt de bestaande boerderij gebruikt voor functies met eisen waar de ruimte al aan voldoet. Er wordt gezocht naar relevante functies. Het gaat hierbij mogelijk om een publiekstrekker voor de regio.

Voorbeelden zijn: een kinderboerderij gecombineerd met kinderopvang en beheerderswoning in het voorhuis; een Zorgbox op de deel van de boerderij (deze kan uiteraard ook bijgeplaatst worden op het erf); de schuur als gezamenlijke opslag of als werkplaats en/of atelier. Kortom, verschillende situaties, verschillende bewoners en verschillende plekken zullen steeds verschillende oplossingsrichtingen genereren, specifiek voor elke situatie.

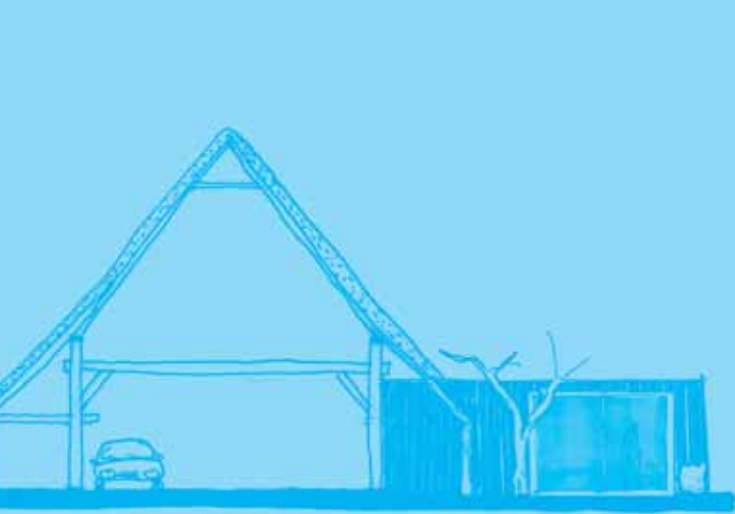
Naast de hergebruikte boerderij komt op het erf ook nieuwbouw. De wooneenheden op het erf verschillen in grootte, maar passen alle bij de maat van het erf en de boerderij. Iedere woning heeft altijd aan de ene kant zicht op het erf en aan de andere kant zicht op het landschap. De grootste eenheid heeft meer dan 200 m² ter beschikking, de kleinste wooneenheden zijn 50 m². Doordat de schaal van het project fors is, wordt het erf haalbaar voor grotere groepen. Er kunnen verschillende doorsneden worden ontwikkeld die voldoen aan de verschillende wensen. Zo kan op dit erf gemakkelijk worden ingespeeld op de individuele wensen van de bewoners.

De binnenruimte in de afzonderlijke woningen is geheel privé. Er is private buitenruimte in de vorm van veranda's en/of patio's. De ruimte op het erf is voor collectief gebruik. Eventueel kan het erf verdubbeld worden om zo het groeimodel in haar setting te toetsen.

- grens publiek
- publiek
- collectief
- privé

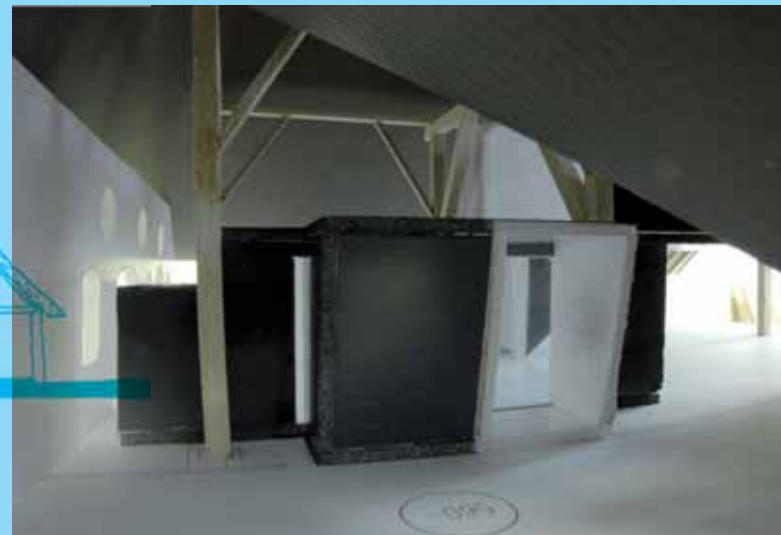

'TUSSEN KUNST EN KITSCH'

- > Dit lijkt in een laag- en middensegment van de markt moeilijk tot niet haalbaar
- > Nieuwbouw voor het hogere segment kan mogelijk
- > Verbouw lijkt bijna zeker niet te kunnen
- > In het hogere segment kan het alleen voor 'believers' die willen investeren in comfort en concept
- > Ongeschikt om grotere doelgroep mee te bedienen
- > In zeer smalle 'top' segment maakt het mogelijk een kans mits op een unieke locatie

Bert-Jan Bodewes
KUUB centrum particuliere bouw

4/ 'TUSSEN KUNST EN KITSCH'

'... Kijk, als er een mooie oplossing voor zou zijn om hier te blijven, dus bijvoorbeeld een zodanige verbouwing of weet ik wat... maar daar zit dan direct aan vast dat er wel goed vervoer moet zijn ...' (iemand uit Hooghalen)

■ Kunst in het landschap of aan de rand van het dorp. Hier kan de vrijbuiters zijn gang gaan. De bestaande boerderij wordt gebruikt als basis voor de kunstzinnige pionier om ruimtes in of aan te timmeren.

Delen van de schuur worden opgevuld met woningen. De boerderij wordt gezien als paraplu waarin losse volumes worden geplaatst. De maat van de woning wordt door de bewoners zelf bepaald, een specifiek jasje voor ieder individu. Er is veel keuzevrijheid, iedere bewoner kan op zijn eigen manier uitgaand van de bestaande schuur zijn woning ontwerpen en (laten) bouwen. De ruimte die zo ontstaat, is bruikbaar voor verschillende doeleinden, atelier, ruimte, stalling voor je motor, klus- en hobbyruimte van allerlei soorten, etc.

Deze extra ruimte kan zich aan de buitenzijde van de schuur bevinden of meer intiem/rustiger aan de binnenzijde.

De wooneenheden op het erf variëren tussen de 150 en 200 m², hiervan is een gedeelte ingericht als werkruimte/atelier. Op het erf wonen maximaal tien personen. Doordat mensen de eigen woonruimtes bouwen kan dit scenario relatief goedkoop zijn.

In de boerderij bevinden zich woon- en werkeenheden, in het voorhuis is ruimte voor een expositieruimte en een kinderopvang. Daarnaast is het mogelijk om (kunst)cursussen te faciliteren in het voorhuis of op het erf. Het erf heeft een publieke functie als een beeldentuin en wellicht een theehuis. De beeldentuin, de expositieruimte, cursussen en kinderopvang worden door de hele regio bezocht. De publieke functie op het erf kan ook een manier zijn om de kosten te drukken.

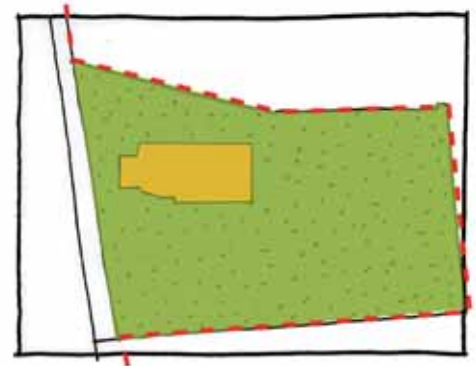
Op het erf zijn besloten plekken ontworpen voor intiemer samenzijn voor bewoners en bezoekers, hierdoor wordt collectief gebruik van het erf mogelijk, binnen de publieke functie. Op het erf zijn bovendien parkeerplaatsen aanwezig voor bewoners en bezoekers. Op twee plekken op het erf is ruimte gereserveerd voor typisch rommelig erfgebruik, hier kunnen de kunstzinnige, creatieve bewoners cursussen geven en/of zelf werken aan verschillende projecten.

Binnen hebben de bewoners veel privacy op het erf wordt veel gemeenschappelijk gebruikt. Het erf is zeer goed bereikbaar met openbaar vervoer en auto.

Hier komen actieve mensen op af met veel ruimtebehoefte, hobby's en/of werk aan huis. De overmaat in de woning kan door iedereen naar eigen behoefte worden ingevuld. Er wordt rekening gehouden met de toekomst: wanneer bewoners de extra ruimte niet meer gebruiken kan die worden 'ingeleverd'. Deze ruimte wordt dan gebruikt als werkruimte of woonruimte voor een (nieuwe) bewoner/huurder, of, als daar behoefte aan is, een zorgfunctie ten behoeve van de bewoners van het erf en het dorp.

Zo kunnen mensen hun woning (en/of het totale complex) in de toekomst aanpassen aan de behoeftes van dat moment. Er kan steeds doorgetimmerd worden zodat het geheel functioneel blijft, net als op een boeren erf.

--- grens publiek
■ publiek
■ collectief
■ privé

RUIMTELIJKE RELATIE

De locatie is mogelijk aan de rand van het dorp of in een landschappelijke setting. Het erf is een publiek erf, geheel als beeldentuin vormgegeven. Een bestaande boerderij vormt de basis voor de eigen flexibele woon- en werkeenheden.

FLEXIBILITEIT EN ZORG

De functies in de woon-/werkeenheden zijn vertimmerbaar waardoor de levensloopbestendigheid van de gebouwen gewaarborgd wordt. Er is flexibiliteit in grootte en gebruik van de eenheden.

TUSSEN ONTMOETEN EN AFZONDEREN

Er is een harde grens tussen publiek en privé. Dat is nodig, want het erf heeft een publieke functie. Op het erf zelf worden plekken ontworpen die wat meer besloten zijn, maar het blijft een publiek-erf.

Zoekende Huis, Lemmer

Zoekende Huis, Lemmer

Ecologische boerderij, Haren

Verandawoningen, Almere

Seniorenwoningen, Eelde (boven en onder)

ONIX DORPS WONEN

■ Bij de seniorenwoningen in Eelde heeft Onix een grootschalig appartementengebouw optimaal geïntegreerd in zijn dorpse omgeving. Bij de analyse van de opgave zijn destijds voorbeelden van appartementengebouwen bekeken waarbij het erf geprivatiseerd is en zich afkeert van zijn directe omgeving. Hierdoor ontstaat er een deprimerende achterkantsituatie die afschrikt en gebaseerd is op angst. Juist dit negatieve voorbeeld heeft geleid tot een strategie om alleen maar voorkanten te situeren in onze nieuwe opgaven.

Voorkanten naar het dorp, voorkanten naar het erf, met een gastvrije uitstraling. Het erf als voorruimte van het wonen heeft in dorpse omgevingen een belangrijke betekenis als variant van de voortuinen en kan goed als intermediair tussen het private en openbare werken. Het erf biedt niet alleen toegang tot de woningen, maar is ook een mooie verblijfsplek waar zowel de tuin, de bestrating, auto's en de woningen een vanzelfsprekende plaats innemen.

Naast het erf is ook onze voorliefde voor het boerenerfgoed geen geheim. De schuur heeft een belangrijke positie ingenomen in het werk van Onix. Deze aantrekkingskracht heeft geleid tot de volgende definitie van de schuur :

Een functionele ruimte met karakter die uitdaagt tot ander gebruik.

Onder deze definitie heeft Onix al een schuurschool, schuuratelier, schuurkantoor, schuurhuis en een schuurbrug gerealiseerd.

ONIX BV

Postbus 474
9700 AL Groningen

Bezoekadres
Papiermolenlaan 3-15

Telefoon 050 5290252

info@onix.nl
www.onix.nl

ZO MOET HET DUS NIET!

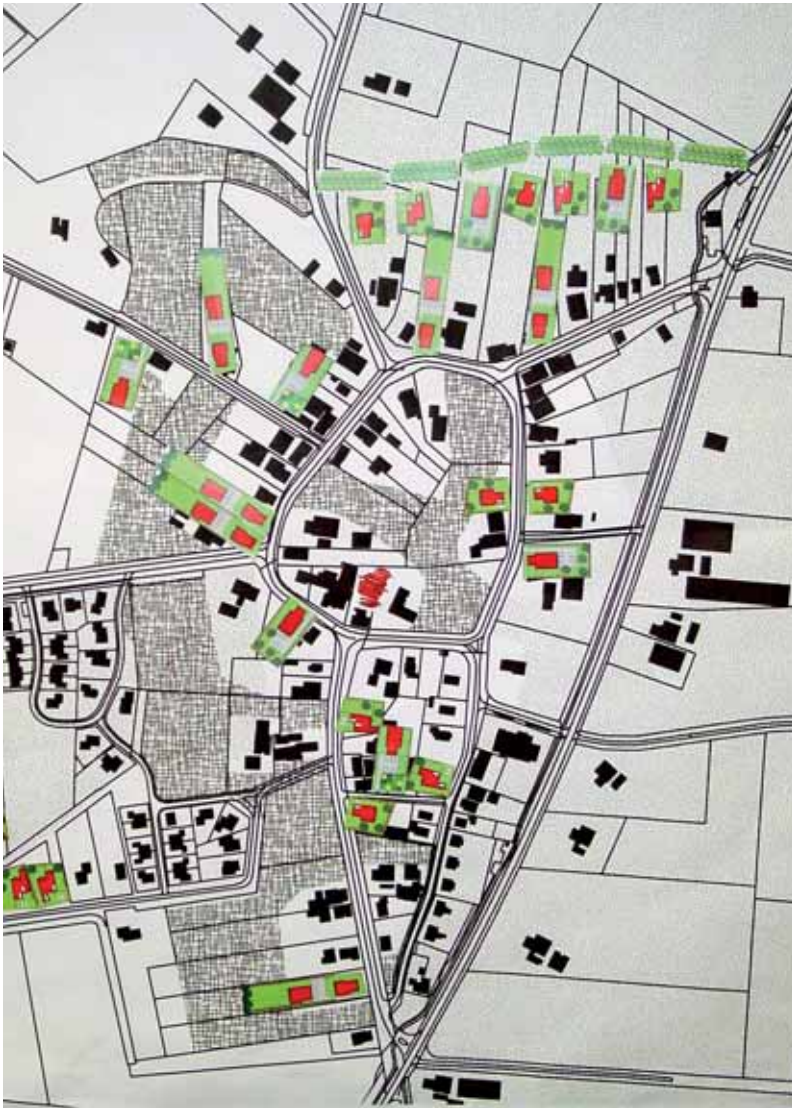
Woonboerderij, Veenhuizen

Woonboerderij, Veenhuizen

Woonboerderij, Veenhuizen

Plan voor Elp

Woon-/werkboerderij, Niehove

Woonboerderij, Oostwold

DAAD DORPS BOUWEN

■ Bij DAAD Architecten in Beilen vindt, naast werk aan concrete ontwerp- en bouwopgaven, architectonisch onderzoek plaats naar de veranderde verhouding tussen architectuur en landschap, de omgang met de geschiedenis, tijd en complexiteit, het verhaal en de zintuiglijke beleving van architectuur en andere aan de ontwerpdiscipline gerelateerde vragen.

DAAD heeft ervaring in het ontwerpen van transformatieprojecten van dorpen, erven en boerderijen. De nadruk ligt daarbij op de korelgrootte, de maat en de karakteristieke eigenschappen van de context. Niet de letterlijke herhaling van eerder gebouwde boerderijen, schuren en woningen, maar de karakteristieke eigenschappen inzetten als basis voor nieuwe toevoegingen.

Een voorbeeld van een soortgelijk project is het project 'op dorpse schaal' in Elp. In dit pilotproject is voor de dorpen in Midden-Drenthe een nieuwe participerende werkwijze toegepast bij het aanwijzen van toekomstige in- en uitbreidingslocaties voor woningbouw in zand- en veendorpen. Op deze locaties mogen particulieren woningen bouwen aan de hand van vastgestelde spelregels. De spelregels bestaan uit vaste kaders en flexibel bouwstenen. De bouwstenen bieden mogelijkheden aan de ontwikkeling van een dorp met behoud van de specifieke dorpse eigenschappen.

DAAD Architecten BV

Postbus 5
9410 AA Beilen

Bezoekadres
Paltz 21

Telefoon 0593 58 24 50

info@daad.nl
www.daad.nl

Nieuwe Erven is een onderzoek naar eigentijdse dorpse woonvormen voor dorpsbewoners met én zonder behoefte aan ondersteuning. Het is een zoektocht naar een antwoord op de vraag hoe een zorgeloos, gelukkig dorpsleven vormgegeven kan worden. Nieuwe Erven is een samenwerking tussen DAAD Architecten, ONIX en Peter de Kan en kwam tot stand met dank aan het Stimuleringsfonds voor Architectuur. Kijk voor meer informatie op www.nieuweerven.info

Met dank aan het team van experts:

Dirk-Jasper Keegstra, BOKD (Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe), Jeltje van Dijk, architectuurhistoricus, Emko Dolfing, wethouder gemeente Midden-Drenthe, ing. K.Ottes, OConsultancy, Roelie Goettsch, directeur Stichting Welzijn Midden-Drenthe, Janneke Verdijk, (Plattelandsontwikkeling) Stichting Welzijn Midden-Drenthe, Elles Dost, directeur Woonservice Drenthe, Betty van Wijngaeren, Stichting Welzijn Ouderen, Mieke Sol, Stichting Welzijn Ouderen, Bert-Jan Bodewes, KUUB centrum particuliere bouw. En niet te vergeten: Henk, Joop, Herman, Rita, Jannie, Coba, Roelof, Herman, Puck, Annemarie, Wietske, Janny Annet, Eltje.

